

FATİH SULTAN MEHMED

II. Mehmed (Fatih Sultan Mehmed ya da kısaca **Fatih** (30 Mart 1432, Edirne – 3 Mayıs 1481, Gebze), Osmanlı İmparatorluğu'nun 7. padişahıdır. İlk olarak 1444–1446 yılları arasında kısa bir dönem, daha sonra 1451'den 1481 yılındaki ölümüne kadar 30 yıl boyunca hüküm sürdü. 29 Mayıs 1453 tarihinde İstanbul'u fethetti, 1058 yıllık Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'nu yıktı ve fetihden sonra "Fâtih" ünvanıyla anılmaya başladı. Bu olay, birçok uzman kişi tarafından Orta Çağ'ın sonu ve Yeni Çağ'ın başlangıcına neden olan tarihî olaylardan biri olarak görülmektedir. Ayrıca bu vesileyle İslam peygamberi Muhammed'in konuyla ilgili "*Konstantiniyye elbet fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur.*" hadisine nâil olduğu için günümüzde Müslüman dünyasının bir kesiminde "kahraman" olarak görülmektedir.

II. Mehmed, 30 Mart 1432 tarihinde Edirne'de doğdu. Babası altıncı Osmanlı padişahı II. Murad, annesi ise Hüma Hatun'dur. Küçük yaşta tahsiline ve yetişmesine çok önem verilen Şehzade Mehmed, devrin en üstün âlimlerinden eğitim gördü. 11 yaşına geldiğinde idari yönden tecrübe kazanması için Manisa sancakbeyliğine tayin edildi. Felsefe, hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, tarih, geometri ve matematik alanlarında fevkalâde yetiştirdi. 1444 yılında II. Murad, tahtı 12 yaşındaki oğlu Mehmed'e kendisine devrederek Manisa'ya çekildi. Ancak Osmanlı tahtına küçük yaşta birisinin geçtiğini duyan Avrupa ülkeleri, bir kez daha Osmanlı topraklarına yöneldi. Bunun üzerine II. Murad, 1446 senesinde tekrar tahta geçti.

II. Mehmed, 1451 yılında babasının ölmesi üzerine 19 yaşında tekrar Osmanlı tahtına oturdu. Osmanlı donanmasını güçlendirip Konstantinopolis'e saldırmak için hazırlıklara başladı ve şehri 1453'te 21 yaşındayken fethedip Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na son verdi. Ardından 1460'ta Mora Despotluğu'nu, 1461'de ise Trabzon İmparatorluğu'nu ele geçirip Bizans'ın son iki kalıntısını da egemenliği altına aldı. 1473'te, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ı Otlukbeli Muharebesi ile mağlup etti. Bunların yanı sıra, Anadolu'da ve Güneydoğu Avrupa'da fetihlerini sürdürüp Karaman ve çevresi, Sırbistan, Eflak, Bosna, Arnavutluk, Kırım gibi önemli bölgeleri Osmanlı İmparatorluğu'na kazandırdı. 1481 yılında Anadolu'ya doğru yeni bir sefere çıkan Sultan Mehmed, yolun başında hastalandı ve 3 Mayıs 1481 tarihinde, Gebze yakınlarında yer alan Hünkârçayırı'ndaki ordugâhında 49 yaşındayken öldü. Mezarı İstanbul'un Fatih ilçesindeki Fatih Camii'nde yer almaktadır.

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettikten sonra kendini "Roma hükümdarı" (Kayser-i Rûm) ilan etti ve hayatının geri kalanında Osmanlı Devleti'ni Roma İmparatorluğu'nun devamı olarak, kendini de imparatorluğun "yerine geçen" değil onu "devam ettiren" kişi olarak gördü. Saltanatı süresince birçok siyasi ve sosyal reform yapan II. Mehmed, döneminde çıkardığı kanunları "Fâtih Kanunnâmesi" adıyla kitaplaştırıp yürürlüğe koydu.[[] Sanatı ve bilimi teşvik etti ve saltanatının sonlarına gelindiğinde, "yeniden inşa" programı sayesinde Konstantinopolis'i gelişen bir imparatorluk başkentine dönüştürdü.

İsimler

II. Mehmed 1453 yılında, 21 yaşındayken İstanbul'u fethederek Roma İmparatorluğu'nun varisi olan 1058 yıllık Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu'na son verdi ve bu olay bazı tarihçiler tarafından Orta Çağ'ın sonu ve Yeni Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edildi. Bu fetihten sonra "Fethin Babası" anlamına gelen *Ebû'l-Feth* daha sonraki dönemlerde ise "Çağ Açan Hükümdar" ve *Kayser-i Rûm* ("Roma İmparatoru") ünvanları ile anıldı. *Kayser-i Rûm* ünvanı II. Mehmed'in Rum olduğunu göstermez, bu ünvan siyasi emeller için kullanılmıştır.

Batı'da *Grand Turco* ("Büyük Türk") takma adıyla bilinen II. Mehmed'in adı, birçok tarihi kaynakta, Mehmed isimli diğer padişahları gibi *Muhammed* şeklinde veya divan edebiyatındaki mahlasıyla *Avni* şeklinde de geçmiştir. Üstelik *Sultanü'l-Berreyn ve Hakanü'l-Bahreyn* ("İki Karanın Sultanı ve İki Denizin Hakanı") olarak da tanınmıştır.

Doğumu ve şehzadeliği

II. Mehmed, 27 Receb 835 (30 Mart 1432) Pazar günü şafak vaktinde, devletin başkenti olan Edirne'de, II. Murad'ın dördüncü oğlu olarak dünyaya geldi. Annesi Hüma Hatun; tarihçi Franz Babinger ve yazar Lord Kinross başta olmak üzere birçok kaynağa göre gayrimüslim bir cariyedir. Türk tarihçi Halil İnalcık da bu görüştedir. Yine Babinger'e göre annesi, ölümünden sonra Türk-Fars efsanelerindeki cennetkuşu hümadan esinlenilerek "Hüma Hatun" olarak adlandırılmıştır.

Mehmed 2 yaşına kadar Edirne'de kaldıktan sonra, 1434 yılında süt ninesi ve küçük ağabeyi Alâeddin Ali ile birlikte 14 yaşındaki büyük ağabeyi Ahmed'in Rum sancakbeyi olduğu Amasya'ya gönderildi. Burada ağabeyi Şehzade Ahmed'in erken yaşta ölmesi üzerine Mehmed 6 yaşında Rum sancakbeyi oldu (Halil İnalcık'a göre şüpheli). Diğer ağabeyi Alâeddin Ali ise Manisa'da Saruhan sancakbeyi oldu. İki yıl sonra, babaları II. Murad'ın talimatıyla iki kardeş yer değiştirdiler ve Mehmed Saruhan sancakbeyi oldu.

Mehmed'in eğitimi için babası çeşitli hocalar görevlendirdi. Ancak zeki olduğu kadar hırçın bir çocuk da olan Mehmed'in eğitilmesi kolay olmadı. Bu nedenle babası, heybetli ve otoriter bir din âlimi olan Molla Gürânî'yi görevlendirdi. Gürânî, muhtemelen II. Mehmed'in ilk saltanatı (1444–46) ve daha sonra tekrar Manisa'ya yollanması sırasında onun yanında bulundu. Anlatılana göre Sultan Murad, Gürânî'ye bir değnek vermiş ve Mehmed itaatsizlik ederse kullanmasını söylemiştir. Molla Gürânî, Şehzade Mehmed'e *dersini dikkate almayan bir öğrencinin hocası tarafından dövülmesi* ile ilgili olan edebi bir cümleyi inceletmiş, Mehmed de durumun ciddiyetini kavrayarak eğitimine önem vermeye başlamıştır.^[1]

II. Mehmed'in şehzadeliği dönemine ait defterindeki yazıları ve çizimleri. Defterde çiçek motifleri, at başı çizimleri, baykuş, kartal, leylek çizimleri, sarıklı yüz çizimleri, Türk alfabesi, Yunan alfabesi, Farsça iyi okunamayan beyitler ve daha birçok yazı ve çizim vardır.^[1]

Şehzade Mehmed'in medrese kökenli hocalarının yanı sıra, bilgi edindiği bazı Batılı şahsiyetler de vardı. Saruhan (Manisa) sarayında İtalyan hümanisti Anconalı Ciriaco ve saraydaki başka İtalyanlar onun Avrupa tarihi ile Antik Yunan filozoflarının hayatlarıyla ilgili kitaplar okumasına önayak olmuştu.^[1]

Bu durum Şehzade Mehmed'e çok kültürlülük kazandırmıştır. Topkapı Sarayı arşivinde bulunan II. Mehmed'in şehzadeliği yıllarına ait olan karalama defterinde Latin harfleri, Arap harfleri, Roma büstlerini andıran insan çizimleri ve Osmanlı figürleri bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmed'in Arapça ve Farsçanın yanı sıra Latince, Yunanca ve İtalyancayı çok iyi bilmesi, bu dönemdeki münasebetlerine dayandırılmaktadır.

İstanbul'un Fethi

Sultan Mehmed İstanbul'u kuşatma hazırlıklarına 1451 yılının sonlarında başladı. İstanbul Boğazı'nın Anadolu yakasında büyük dedesi Bayezid'in yaptırmış olduğu Anadolu Hisarı'nın karşısına o dönemde Boğazkesen adı verilen Rumeli Hisarı'nın inşa emrini verdi. İmparator Konstantin Mehmed'e hisarın yapımı için kendisinden izin alması gerektiğini bildirmek için elçiler gönderdi, ancak Mehmed elçileri kabul etmedi. İmparator en son 1452 yılı Haziran ayında barış görüşmeleri için bir kere daha elçilerini gönderdi ancak Mehmed elçileri yine reddetti. Bunun anlamı savaştı.

Hisar 1452'nin Ağustos ayında tamamlandı. Böylece boğazın kontrolü Osmanlıların eline geçmiş oldu. Boğazdan geçecek gemiler bundan böyle geçiş parası ödemek zorundaydı. Aksi takdirde gemiler top atışıyla batırılacaktı. 1452'nin sonlarında, ödeme yapmayı reddeden bir Venedik gemisi batırıldı ve kaptanı ile tayfası tutuklandı. Söz konusu toplar, Erdelli Urban adında bir top dökümcüsü tarafından yapılmıştı. Sultan Mehmed kendisinden Konstantiniyye'nin surlarını yıkabilecek güçte bir top yapıp yapamayacağını sormuş, Urban da "Ne Konstantinopolis, ne de Babil'in surlarının karşı koyabileceği bir top yapabileceğini" söylemişti.

Öte yandan bu gelişmeler karşısında İmparator Konstantin, Papa ve İtalyan şehirlerinden umutsuzca yardım talebinde bulundu ama bunlar sonuçsuz kaldı. Yalnızca Cenova, 1452'nin Kasım ayında yardım göndermeye karar verdi ve Giovanni Giustiniani adlı bir komutan öncülüğünde 700 kadar asker taşıyan Ceneviz kadırgaları 26 Ocak 1453'te Konstantiniyye'ye vardı. Konstantin, Giovanni Giustiniani'yi kara kuvvetlerinin başkumandanı yaptı. Konstantinopolis'teki asker sayısı 8 bin civarındaydı, limanda ise 26 savaş gemisi bulunuyordu. Daha evvel 700 İtalyanı taşıyan 7 Girit ve Venedik gemisi Şubat ayında şehirden kaçmıştı. Osmanlı ordusundaki asker sayısı ise en az 50 bindi. Ayrıca Mehmed yalnızca karadan kuşatmanın yeterli olmayacağını düşünerek bir donanma hazırlamıştı. Bu donanma bahar aylarında boğazın Marmara girişine vardı.

Osmanlı ordusu 23 Mart 1453 tarihinde başkent Edirne'den hareket etti ve 2 Nisan'da Konstantiniyye'ye vardı. Aynı gün Haliç'in girişi zincirle kapatıldı. Karargâhını Romanus kapısının karşısına Maltepe'ye kuran Mehmed son kez teslim çağrısında bulundu ama İmparator reddetti. 6 Nisan sabahı ilk saldırı başladı. Kuşatma, aralıklı çatışmalarla 53 gün kadar sürdü. Konstantin, Giustiniani ile birlikte Romanus kapısını savunuyordu. Şehzade Orhan da Marmara kıyısındaki kıtalardan birini yönetiyordu. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethederken kullandığı kılıcı, günümüzde Topkapı Müzesi'nde sergilenmektedir.

20 Nisan 1453 günü Papa'nın gönderdiği üç Ceneviz gemisi ve Sicilya'dan gelen bir Rum yük gemisi şehrin açıklarında belirdi. Osmanlı donanması bunları durdurmak üzere harekete geçti ve Yenikapı önlerinde karşıladı. Şiddetli lodos, kürekli Osmanlı gemilerinin manevra yapmasını önliyordu. Marmara Denizi'nde yapılan savaşın sonunda, akşam saatlerinde Ceneviz gemileri Haliç'e girmeyi başardı. Bu, büyük başarısızlıktı ve kuşatmayı sürdüren ordunun da mâneviyatını kırdı. Denizdeki mücadeleyi damlara çıkmış Bizans halkının ve Zeytinburnu kıyılarından bizzat II. Mehmed'in de seyrettiği rivayet edilir. Bu başarısızlık sadece asker üzerinde değil, ulemâ ve kumandanlar arasında da huzursuzluğa yol açmıştı.^[67]

Donanmasını bir şekilde Haliç'e indirmesi gerektiğini anlayan II. Mehmed, gemilerini karadan geçirmeye karar verdi. Bunun için de, bugünkü Dolmabahçe'den Kasımpaşa'ya uzanan güzergâha kalaslar döşendi ve bir kısım gemi, silindirler üstünde 22 Nisan sabahında Haliç'e indirildi. Böylece Haliç'in kontrolü Osmanlıların eline geçti. Öte yandan kuşatmanın yedinci haftasında Osmanlılar hâlâ kesin bir sonuç alamamıştı. Bu noktada Sadrazam Halil Paşa son bir kez

Mehmed'i teslim çağrısı yapmaya ikna etti, ancak İmparator teklifi yine reddetti. Bunun üzerine Mehmed, 24 Mayıs'ta ayın 29'unda karadan ve denizden büyük bir saldırı yapacağını duyurdu.¹

Son saldırı hazırlıklarını Zağanos Paşa düzenledi. Osmanlı ordusu 29 Mayıs'ın ilk saatlerinde taarruza başladı. Osmanlılar son taarruzu üç dalga hâlinde gerçekleştirdiler. İlk iki saat boyunca başıbozuklar surlara saldırdılar, ardından Anadolu birlikleri onların yerini aldı. Son olarak öldürücü darbeyi vurmak üzere yeniçeriler devreye girdi. Bu sırada yaralanan Giustiniani'nin savaş alanından ayrılması, şehri savunanlar arasında büyük moral bozukluğuna neden oldu.^[69] Nihayet sabah saatlerinde Osmanlı askerleri, *Kerkopoporta* adlı kapıdan içeri girmeyi başardılar ve kapının üzerindeki burca Osmanlı sancağını diktiler.^[65] Sultan Mehmed öğleden sonra şehre girdi, Ayasofya'ya giderek namaz kıldı ve "*min-ba'd (bundan sonra) tahtım İstanbul'dur*" dedi.^{[68][70]}

İskoç tarihçi ve yazar Lord Kinross, İstanbul'un Fethi'yle ilgili düşüncelerini şöyle yazmıştır: İstanbul'un düşmesi sadece Bizans İmparatorluğu'nun sonunu ve son etkili imparatorun ölümünü belirler. Zira 150 yıldan beri devam edegelen Osmanlı akınlarıyla Bizans'ın bırakacağı boşluk, zaten yavaş yavaş doldurulmuş durumdaydı. Şehrin düşmesinden önce de Avrupa ile Asya'nın birleştiği bu noktanın hâkimi zaten Osmanlılardı. Bizans'ın o günlerde İslam okyanusu içerisindeki bir Hristiyan adacığından farkı kalmamıştı.

Ani bir fırtınadan sonra, oluklardan akan yağmur suları gibi oluk oluk kan aktı.¹ — Niccolò Barbaro (İstanbul'un Fethi'nin görgü tanığı)

Şehir kılıç zoruyla fethedilmişti, bu yüzden dinî hukuka göre yağmalanabilirdi.^[67] II. Mehmed, şehir fethedildikten sonra ordusuna üç günlük yağma izni verdi.^[73] Bütün çatışmalar ancak öğleden sonra bitti.^[73] Halktan sağ kalanların tamamı tutsak edildi ve bir kısmı gemilere gönderildi, bir kısmı da surlar dışında kurulmuş olan Osmanlı çadırlarına gönderildi. Şehri devletin başkenti yapmayı planlayan ve bu yüzden daha fazla harap olmasını önlemek isteyen Sultan Mehmed, 30 Mayıs'ta savaş hâlinin bittiğini ilan etti.^[73] Buradan hareketle yağmanın iki gün dahi sürmediği, 30 Mayıs'ta durduğu anlaşılmaktadır.^[73] İmparator Konstantinos'un akıbeti ise meçhuldür. Giustiniani'den boşalan yeri doldurmak için gelen ve bizzat çarpışmaya katılan İmparator, aldığı yaraların etkisiyle savaşta öldü.^[67] İmparator'un ölümüne dair hayatta kalan bilinen hiçbir görgü tanığı yoktu.^[74] Kimi kaynaklar cesedinin bulunamadığını söylerken, Franz Babinger gibi bazı tarihçiler ise İmparator'un cesedinin mor ayakkabılarından teşhis edildiğini yazar. Fransız yazar Alphonse de Lamartine, eserinde İmparator'un cesedinin bulunduğunu ve Sultan Mehmed'in Konstantin için Hristiyan usulü cenaze töreni düzenlediğini belirtir.^[75] Şehzade Orhan ise keşiş kılığında şehri terk etmeye çalışırken yakalanıp idam edildi.^[76] II. Mehmed, şehrin en büyük mabedi Ayasofya'ya giderek burada toplanmış olan halka ve din adamlarına güvenliklerinin sağlanacağı teminatını verdi ve burayı camiye dönüştürdü.^[67]

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u fethettikten sonra "Kayser-i Rûm" unvanını, başka bir deyişle "Roma İmparatoru" unvanını aldı.^[12] Basılan yeni paralarda da Yunanca olarak "Bizans İmparatoru" unvanını kullandı. Bu unvan Batı dünyasında da kabul edilmişti. Fatih Sultan Mehmed, 1481 yılında İtalyan sanatçı Costanzo da Ferrara'ya günümüzde dünyada sadece dört örneği bulunan bir madalyon yaptırdı.^[77] Madalyonun üzerinde "Bizans İmparatoru Muhammed" yazması yer almaktaydı.^{[not 2][78]} II. Mehmed kendisini Roma İmparatoru olarak görmekte ve devletini de Roma İmparatorluğu'nun varisi saymaktaydı. Bu ideal doğrultusunda İstanbul'dan sonraki ikinci hedefi de Roma şehriydi.

Ölümü

II. Mehmed, 1481'de Anadolu'ya doğru yeni bir sefere çıktı. Fakat daha yolun başında iken hastalandı ve 3 Mayıs 1481 tarihinde, Gebze yakınlarındaki Hünkâr Çayırı'ndaki ordugâhında henüz 49 yaşındayken öldü.^[1] Gut hastalığından öldüğü sanılmakla birlikte, Alman tarihçi Franz Babinger'e göre Osmanlı tabibi Yakup Paşa tarafından zehirlenmiştir. Türk tarihçi Halil İnalcık, Fatih'in ölüm sebebinin gut hastalığına bağlandığını, zehirlenerek öldüğü yolundaki iddiaların Âşıkpaşazâde'de yer alan bir bilginin yorumuna dayandığını ve başka tarihî kaynaklarla doğrulanmadığını belirtmiştir.^[1]

Tarihçi Ahmet Şimşirgil de, son yüzyıla kadar II. Mehmed'in zehirlendiği iddiasının neredeyse hiç ortaya atılmadığı ve konuşulmadığını, bu tezi ilk kez Alman tarihçi Franz Babinger'in 1953 yılında kaleme aldığı "Mehmed der Eroberer und seine zeit" isimli eserinde ortaya attığını söylemiştir. Bazı kaynaklar ise Fatih'in, en büyük oğlu ve halefi olan II. Bayezid'in emriyle zehirlendiğini iddia etmiş; Genel olarak Osmanlı tarihçileri, Fatih'in vefat sebebinin bir hastalık olduğu konusunda müttefiktir. Örneğin Erhan Afyoncu, Fatih'in şeker hastalığından kaynaklanan bir sorunla ölmüş olabileceğinin üzerinde durulduğunu ifade etmiş, Yavuz Bahadıroğlu da mafsalsız ağrılarının olduğunu söylemiştir.

Fatih öldükten sonra ölümü saklandı. Padişah'ın hamam ihtiyacı var denilerek gizlice cenazesi saraya getirildi. O sırada Şehzade Bayezid'e ve Şehzade Cem'e ulak gönderildi. Gizlenen cenaze haberini 11 gün sonra öğrenen yeniçeriler İstanbul'a geldi ve İstanbul'da büyük bir anarşi başladı. Sadrazam Karamanlı Mehmed Paşa, Cem taraftarı olduğu için idam edildi. Şehirde her taraf yağmalanmaya başladı. Gayrimüslim tüccarların ev ve dükkânlarına saldırılar düzenlendi. O arada herkes, kendi taraftarını tahta çıkarmak için uğraşırken, Fatih'in cenazesi sarayda karanlık bir odada unutuldu. Baltacılar kethüdası olan Kasım isimli birisi, II. Bayezid'e yazdığı mektupta, sarayda cenazenin yanına gittiğinde üç gün üç gece boyunca üzerine mum yanmadığını, cesedin kokusundan yanına zor varıldığını söylemiştir.^[1] Daha sonra tahnit ustasıyla beraber iç organları çıkarılmış ve ceset tahnit edilmiştir. Cesedi tahnit edebilmek için elbiselerinin çıkarılması gerekiyordu. Lâkin mevsimin sıcak olması dolayısıyla ceset bozulduğu için elbise cesede yapışmıştı. Bu yüzden, elbisesi sol kolunun üzerinden kesildi ve tahnit bu şekilde yapıldı. Kesik elbise bugün hâlen Topkapı Sarayı'ndadır 22 Mayıs 1481 tarihinde defnedildi. Naaşı Fatih Camii'ndeki türbesindedir.

Fatih Sultan Mehmed'in ölümü, oğulları Bayezid ile Karaman sancakbeyi olan Cem'i tahta geçme konusunda karşı karşıya getirdi. Fatih'in düzenlediği kanunnâmede padişah olacıklara kardeşlerini öldürme hakkı tanınması, şehzadeler arasındaki saltanat mücadelesine başka bir mahiyet de katmıştı.^[1] Fatih'in sadrazamı Karamanlı Mehmed Paşa Cem taraftarı iken; İstanbul muhafızı ve eski sadrazam İshak Paşa, Anadolu beylerbeyi Sinan ve yeniçeri ağası Kasım da Bayezid taraftarıydı. Fatih'in ölüm haberi Bayezid'e de Cem'e de yollanmıştı. Ancak Cem'e giden ulağın yolu kesilmiş, İstanbul'da çıkan karışıklıklarda ise Karamanlı Mehmed Paşa öldürülmüş ve yeniçeriler sokaklarda Bayezid lehine gösteriye başlamışlardı. İshak Paşa, bir an önce gelmesi için Bayezid'e dâvetnâmeler gönderdi.^[1] Babasının ölüm haberini 7 Mayıs'ta öğrenen Bayezid, 21 Mayıs'ta Üsküdar'a varabildi. Ertesi gün babasının cenaze merasimine katıldıktan sonra Topkapı Sarayı'na gitti. Aynı gün toplanan divan, saltanatın Bayezid'e ait olduğunu ilân etti.

Sultan Mehmed'in ölüm haberi Avrupa'da büyük bir sevince neden oldu. Kilise çanları çalındı ve kutlamalar yapıldı. Haber Venedik'te şöyle duyuruldu:

"La Grande Aquila è morta!" (Büyük Kartal Öldü!)

Fatih Sultan Mehmed'in ölmeden önce bir sonraki seferi nereye düzenlemeyi planladığı tam olarak bilinmemektedir. Zira Sultan, bu bilgiyi seferin güvenliği açısından çok gizli tutuyor ve kimseye söylemiyordu. Bazı tarihçiler, seferin Rodos veya Güney İtalya'ya (belki de Roma) yönelik olduğunu tahmin ederken, bazıları da Mısır'daki Memlûk Sultanlığı'nı devirmek ve Mısır ile hilâfeti ele geçirmek amaçlı olduğunu belirtmektedir. Fakat başka yerlere fetih düzenleyeceğini ileri süren başka tarihçiler de bulunmaktadır.¹ İlber Ortaylı, bu büyük seferin hedefinin bilinmediğini, ancak Diliskelesi'nden gemilerin İtalya'ya yöneleceğinin muhtemel olduğunu belirtmiştir. Fatih Sultan Mehmed, Anadolu Yakası'na geçip birliklerini Üsküdar'da topladığı ve hazırlıkları başlattığı için, seferin İtalya'ya düzenlenme olasılığı günümüz tarihçileri tarafından zayıf bulunmaktadır.¹

Yenilikleri ve kanunnâmeleri

İstanbul'un Fethi'nden sonra şehirde inşa edilen ilk imparatorluk camisi olan ve Sultan II. Mehmed tarafından yaptırılan Fatih Camii'nin 19. yüzyıl sonlarına ait tarihî bir fotoğrafı.

Fatih Sultan Mehmed, askerî başarılarla Osmanlı Devleti'ni büyük bir imparatorluğa dönüştürdü. Bilime, tarihe ve felsefeye özel bir ilgi gösterdi.

Kendisinin Türkçeden başka Arapça, Farsça, Latince ve Yunanca kitaplardan oluşan özel bir kütüphanesi vardı.¹ "Avni" mahlasıyla şiirler yazdı. Bilim adamlarını ve edebiyatçıları destekleyen Fatih, nesir ustası Sinan Paşa ile şair Ahmed Paşa'yı vezirliğe kadar yükseltti. O dönem Timur İmparatorluğu'nun himayesi altında Semerkant'ta çalışmalarını yürüten matematikçi ve astronom Ali Kuşçu'yu İstanbul'a davet etti ve İstanbul'da kalmasını sağladı.¹ Ayrıca Fatih, Rönesans döneminin en önemli İtalyan ressamlarından biri olan Gentile Bellini'yi 1479'da İstanbul'a getirterek kendisine hususi resimlerini yaptırdı

Yeni bir imparatorluğun gerçek mânada kurucusu olan Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı Devleti'ne düzenli ve sürekli bir yapı kazandırmak için önemli düzenlemeler yaptı. Yönetim, maliye ve hukuk alanında koyduğu kuralları içeren Fatih Kanunnâmesi, sonraki dönemlerde de yürürlükte kaldı. Bu kanunnâme, tahta çıkan padişaha devletin geleceği (nizâm-ı âlem) için kardeşlerini öldürme hakkı veriyordu. Bu yönüyle Fatih Sultan Mehmed, kendinden sonraki nesilleri bağlayıcı şekilde derlemiş ve resmî olarak yürürlüğe konulmuş bir kanunnâme neşreden ilk Müslüman hükümdar olarak görünmektedir. Fatih'in Osmanlı devlet düzenine ilişkin temel ilkelerin pek çoğu Tanzimat dönemine kadar geçerliliğini korumuştur.

II. Mehmed'i gül koklarken tasvir eden, Nakkaş Sinan Bey'e ait minyatür.^[158]

Fatih'in saltanatı döneminde Osmanlı Devleti'nde 500'den fazla mimari yapı yapıldı. Onun adına yapılan en önemli yapı ise, İstanbul'da bir cami ile medrese, kütüphane, imarethâne (aşevi), darüşşifa (hastane), hamam, kervansaray gibi birimleri kapsayan Fatih Külliyesi'dir. Özellikle İstanbul'un Fethi'nden sonra yeni başkentte yaptırdığı görkemli yapılarla, o dönem için metropol özelliğine sahip olan şehir hızla gelişti. 1477–78'de yapılan bir ankete göre, o zamanlar Konstantiniyye ve komşu Galata'da toplam 16.324 hâne, 3.927 dükkân ve tahmini 80.000 nüfus vardı.^{[73][160]} Nüfusun dinsel oranı da şu şekildeydi:

Saltanatının sonunda, Sultan II. Mehmed'in iddialı yeniden inşa programı, İstanbul'u gelişen bir imparatorluk başkentine dönüştürdü. Osmanlı tarihçisi Neşri'ye (ö. 1520) göre, "İstanbul'un tamamını Sultan Mehmed yarattı" Elli yıl sonra İstanbul, yeniden Avrupa'nın en büyük ve ayrıca kozmopolit bir şehri hâline geldi.¹ Örneğin, 1493 yılında İstanbul'daki bedestenlerde Müslüman tüccarların yanı sıra Ermeni, Yahudi ve Rum tüccarlar da vardı.

Bir buçuk yüzyıl sonra, ünlü Osmanlı seyyahı Evliya Çelebi, kırk yılı aşkın sürecek olan ünlü seyahatine İstanbul'dan başladı ve şehri semt semt gezip çeşitli meclislerle kahvehane ve meyhânelere uğrayarak buralar hakkında bilgiler topladı. Bununla birlikte, zaman içinde birçok kişi çeşitli nedenlerle şehirden kaçtı ve şehir birkaç veba salgını yaşadı. 1459 yılında Sultan Mehmed, fetihten sonra sürgün edilen Rumların şehre geri dönmesine izin vererek şehrin kozmopolit yapısını korumayı amaçladı; aynı yıl devlet erkânını yanına çağırarak şehrin herhangi bir yerinde kendilerinin ismiyle anılacak bir bölge seçmelerini ve orada bir cami, bir han,

bir hamam ve bir pazar yeri inşa etmelerini istedi.¹ 16. yüzyıl ortalarında Fransız gezgin Pierre Gilles (ö. 1555), İstanbul'daki Rum nüfusun camiye dönüştürülmüş veya terk edilmiş eski Bizans kiliselerinin hiçbirine isim veremediğini yazmıştır.

Eğitim ve kültürel faaliyetleri

Solda genç bir adamla II. Mehmed'in portresi. Gentile Bellini'nin bu portreyi İstanbul'da değil, Venedik'e döndükten sonra yaptığı varsayılmaktadır. Soldaki genç adam bazen Mehmed'in oğlu Cem olarak yorumlanır, ancak buna dair bir kanıt yoktur.

Fatih Sultan Mehmed, inşası 1462–1470 yılları arasında süren ve İstanbul'un ve Osmanlı'nın ilk yükseköğretim kurumu olan Sahn-ı Semân Medresesi'ni kurdu. Sahn-ı Semân medreseleri, Fatih Külliyesi içindeki en yüksek düzeyli medreseler idiler.

Sahn-ı Semân'da Kur'an, hadis, kelâm, fıkıh, tefsir gibi İslam bilimlerinin yanı sıra fizik, kimya, matematik, astronomi gibi aklî bilimlerde de dersler verilirdi.

Sahn-ı Semân medreselerinin eğitim müfredatının hazırlayıcılarından biri, çağın önemli bilim insanı olan Ali Kuşçu'dur.

Sultan Mehmed, o dönem Semerkant'ta bulunan Ali Kuşçu'yu İstanbul'a davet etti ve daha sonra onu Sahn-ı Semân Medresesi'ne müderris olarak atadı.

Bu medreselerde Ali Kuşçu tarafından düzenlenen bir okutma planının olduğu, hatta bunun bir "kânûnnâme" şeklinde yapıldığı bilinmektedir.

Sahn-ı Semân, I. Süleyman tarafından 1551–57'de inşa ettirilen Süleymaniye Medreseleri zamanına kadar nakli ve akli bilimlerde öğrenci yetiştirmekteydi. Kanuni devrinde bu medreseler şer'î ilimler ihtisası yapılan medreseler olmuşlardır.

Bunların yanı sıra Fatih, 1474'te Fatih Camii mihrabının kenarlarına yerleştirttiği, iki dolaba koyulan, 800 cilt ile başlamış bir kütüphane kurdu. Bu kütüphane 1742'de caminin yanına yapılmış müstakil bir binaya, 1956'da da Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır Fatih, Rönesans sanatçılarının himayesinin yanı sıra, çağdaş ve klasik edebiyatın ve tarihin hevesli bir bilginiydi. Bu ilgi, o'nun diğer dillerin yanı sıra Farsça, Osmanlı Türkçesi, Arapça, Latince ve Yunanca dillerinde 8000'den fazla el yazması içeren çok dilli ve devasa bir kütüphane inşa etme çalışmasıyla doruğa ulaştı.

Öğrenim hayatı

Fatih Sultan Mehmed, çocukluğundan itibaren yoğun bir İslamî ve ilmî eğitim aldı. Kendisinden önceki altı padişah gibi o da askerî hususlarda bilgi ve tekniğe sahipti. Kendisi, birçok tarihçi tarafından bir "Rönesans hükümdarı" olarak tanımlanmaktadır. Fatih, İtalyan kültürünü tanıyan nadir bir Doğu hükümdarıydı.¹ II. Mehmed'in yanında bulundurduğu Rum tarihçi Kritovulos, onun kendi ana dili

olan Türkçe dışında Arapça, Farsça, İbranice, Keldanice, Slavca, İtalyanca, Yunanca ve Latince bildiğini ifade etmektedir. Fatih'in özellikle İstanbul'un Fethi'nden sonra zengin bir kütüphanesi vardı ve binlerce ciltlik kitaba sahipti. Antik tarihe de meraklı olan padişah, Plutarhos'un *Geographia* isimli eserini Yunancadan Türkçeye çevirerek coğrafi bilimlere olan ilgisini göstermiştir. Fatih'in sarayında

Yunanca ve İtalyanca bilen iki kâtip bulunuyor ve padişaha Antik Çağ tarihiyle ilgili bilgiler veriyordu. Tarih ve coğrafyanın yanında mitolojiyle de ilgilenen Fatih, Yunan şair Homeros'un meşhur İlyada Destanı'nın kopyasını hazırlatmıştı.¹Fatih'in yanında bulunan İtalyan nedimesi, ona Antik Yunanistan'daki düşünürlerin ve Romalı tarihçilerin eserlerini okutmuştu. Costanzo da Ferrara tarafından yapılmış olan ve Sultan II. Mehmed'i gösteren bronz bir madalyon, 1481.

Fatih ayrıca papaların, imparatorların, Fransa krallarının, Büyük İskender'in ve Lombardların vakayinamelerini okumuştur. Bizanslı tarihçi Georgios Frantzis, Fatih'in Büyük İskender, Roma imparatoru Augustus, Bizans imparatoru Büyük Konstantin ve Theodosius gibi şahsiyetlere karşı hayranlık beslediğini söylemiştir. Fatih ateşli silahlara da yoğun ilgi göstermiş, tarihteki ilk havan topu olduğu bilinen ve İstanbul'un fethinde kullanılan şahî toplarının çizimlerini bizzat kendisi yapmıştır. Divan edebiyatında ise *Avni* mahlasıyla şiirler yazmıştır. Yine padişah, huzurunda felsefi tartışmalar yaptırıyordu. Zaman zaman ulemayı veya Müslüman bilginleri bir araya topluyor ve padişahın huzurunda teolojik sorunları tartışmalarını istiyordu.

Ali Kuşçu, Georgios Trapezuntios ve Hocazâde Muslihuddin gibi devrin büyük zekâlarını korumuş olan Fatih, Hristiyan bilim adamları ve sanatkârları sarayına davet etmiş, onlara iltifat ve ikramlarda bulunmuştur. Ayrıca İtalyan ressam Gentile Bellini'ye kendi hususi resmi olmak üzere çeşitli portreler ve heykeller yaptırmıştır. Hristiyanlığı yakından tanımak isteyen Fatih, İstanbul Ortodoks Kilisesi'ne patrik olarak atadığı Gennadios ile Hristiyanlık inancı üzerine bir müzakereye girişmiş ve Gennadios'tan padişaha anlattıklarını yazmasını istemiş, yazılan metne de Gennadios İtikadnâmesi denmiştir. Ancak bu durum Avrupa'da Fatih'in Hristiyanlığa meylettiği şeklinde yorumlandı ve Papa II. Pius, padişahı Hristiyanlığa davet eden bir mektup kaleme aldı. Tarihçi İlber Ortaylı bu konuyla ilgili olarak Fatih'in şüphesiz Müslüman olduğunu, fakat sofu derecesinde aşırı dindar olmadığını belirtmiş ve Fatih'in Hristiyanlığa kaydığı şeklindeki iddialara sert açıklamalar yapmıştır.

Ailesi

Eşleri

II. Mehmed'in bilinen sekiz eşi şunlardır;

1. Emine Gülbahar Hatun — Akkoyunlulara gelin giden Gevherhan Hatun ile II. Bayezid'in annesidir.^[187]
2. Helena Hatun — Mora despotu olan Dimitrios Paleologos'un kızıdır.
3. Alexias Hatun — Bizans prenseslerindedir.
4. Gülşah Hatun — Karamanoğulları Beyliği'nden İbrahim Bey'in kızı, Karaman sancakbeyi Şehzade Mustafa'nın annesidir.¹
5. Sitti Mükrîme Hatun — Dulkadiroğulları Beyliği'nden Süleyman Bey'in kızıdır.
6. Çiçek Hatun — Bir Türkmen beyi kızı veya cariye ve Cem Sultan'ın annesidir.
7. Anna Hatun — Trabzon imparatoru olan David Megas Komninos'un kızıdır. Evlilikleri kısa sürmüştür.
8. Hatice Hatun — Zağanos Paşa'nın kızıdır. Fatih boşamıştır.

Çocukları

II. Mehmed'in üç oğlu ve bir kızı vardı¹

1. II. Bayezid — Fatih'ten sonra yeniçerilerin desteğiyle Osmanlı tahtına geçen oğludur.
2. Mustafa — Karaman sancakbeyidir. 1474'te ölmüştür.
3. Cem Sultan — Bayezid ile taht mücadelesine giren oğludur.
4. Gevherhan Hatun — Fatih'in tek kızıdır. Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Mehmed Bey ile evlendi

KAYNAKÇA:: https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Mehmed